


1

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД  
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»  
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК  
Кафедра політології і державного управління

«ЗАТВЕРДЖУЮ»  
Декан факультету суспільних наук  
/ Остапець Ю.О. /  
« 28 червня » 2024 року



РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
ПОЛІТИЧНА РИТОРИКА

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	Вибіркова
Мова навчання	Українська

Ужгород – 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Політична риторика» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **052 Політологія** освітньої програми «Політологія».

**Розробник:** Сорока М.О., старший викладач кафедри політології і державного управління

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні  
*кафедри політології і державного управління*

протокол № 10 від «27» червня 2024 р.

Завідувач кафедри  Ключкович А.Ю.

Схвалено науково-методичною комісією **факультету суспільних наук**

протокол № 8 від «27» червня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії  Попадич О.О.

## 1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	<b>2-ий</b>	<b>2-ий, 3-ій</b>
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин: для денної форми навчання: 4,6  аудиторних – 60  самостійної роботи студента – 60	<b>2-ий</b>	<b>2-ий, 1-ий</b>
	Лекції:	
	<b>34</b>	<b>14</b>
	Практичні (семінарські):	
	<b>26</b>	<b>4</b>
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	<b>60</b>	<b>102</b>

## 2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «**Політична риторика**» – розвинути мисленнєві, нормативні, мовленнєві уміння та навички; опанувати форми ефективної переконуючої комунікації за нестандартних ситуацій життєвого і професійного спілкування; сформувати уміння та навички ораторського мистецтва, розвинути майстерність створювати і виголошувати публічні промови; сформувати у студентів базові уявлення про аналіз і алгоритми моделювання політичних промов в діяльності державного службовця, спічрайтера, ПР-фахівця в державних і громадських організаціях.

Відповідно до освітньої програми 052 «Політологія», вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- 1) Інтегральної компетентності – здатності розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій і методів політичної науки.
- 2) Загальних компетентностей:
  - знання предметної області та розуміння професійної діяльності **(ЗК-01)**;
  - здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності) **(ЗК-04)**;
  - здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології **(ЗК-05)**.
- 3) Спеціальних компетентностей:
  - здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки **(СК-01)**;
  - здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах **(СК-03)**;
  - здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності **(СК-04)**;
  - здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності **(СК-07)**;
  - здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу **(СК-08)**;
  - здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефахівців **(СК-09)**.

## 3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Політична риторика**» є опанування таких освітніх компонент (ОК) освітньої програми (ОП):

ОК.1.	Українська мова за професійним спрямуванням
ОК.2.	Філософія
ОК.11.	Загальна теорія політики
ОК.12.	Політична ідеологія та політична психологія

#### 4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми, вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

<b>Програмні результати навчання</b>	<b>Шифр ПРН</b>
розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності	<b>ПРН-01</b>
вільно спілкуватися державною та однією з іноземних мов усно і письмово у професійній діяльності	<b>ПРН-02</b>
мати навички професійної комунікації	<b>ПРН-04</b>
вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності	<b>ПРН-05</b>
вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки	<b>ПРН-08</b>
вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах	<b>ПРН-10</b>
конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу	<b>ПРН-15</b>
презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань	<b>ПРН-16</b>

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Політична риторика»:

<b>Очікувані результати навчання з дисципліни</b>	<b>Шифр ПРН</b>
розуміти загальні закономірності мовленнєвої поведінки, що діють у різних ситуаціях спілкування, сферах діяльності, та практичні можливості використання їх з метою створення ефективного висловлювання	ПРН-01
вільно спілкуватися державною та однією з іноземних мов усно і письмово, демонструвати ґрунтовні знання української та іноземної мов, розуміючи широкий спектр комплексних і великих за обсягом текстів; висловлюючись спонтанно, легко і точно, чітко і структуровано зі складних тем, спираючись на правила граматики	ПРН-02
мати навички професійної комунікації з учасниками електоральних процесів, політтехнологами, іміджмейкерами та спічрайтерами	ПРН-04
вміти використовувати дані соціальних мереж, Інтернет-платформи та дані виборчих кампаній у професійній діяльності	ПРН-05
вміти складати промову на будь-яку тему, знаходити аргументи для підтвердження або спростування будь-якої тези, помічати помилки та виверти в доказах своїх опонентів; оволодіти механізмами емоційного та логічного впливу на аудиторію; формувати різні інформаційно-аналітичні, публіцистичні та наукові документи соціально-політичної спрямованості	ПРН-08
вміти використовувати адекватні засоби вербального та невербального моделювання комунікації в публічних заходах, ПР - практиках, рекламі та ін.; знати ефект впливу лексичних та синтаксичних конструкцій на аудиторію та фактори впливу на цей ефект, а також вміти описувати, пояснювати й оцінювати технології маніпулювання суспільною думкою у соціально-культурних та ідеологічних контекстах	ПРН-10
конструювати політичний імідж політика та розробляти ефективну передвиборчу програму із застосуванням засобів аналізу громадської думки; виробити індивідуальний образ оратора, власний ораторський стиль.	ПРН-15
проводити прес-релізи чи конференції із презентацією політичних програм окремих політиків, здійснювати ефективні зв'язки із громадськістю	ПРН-16

## 5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

### Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- залік;
- письмове тестування;
- усне опитування;
- колоквіум;
- презентації результатів виконаної самостійної роботи студента.

### Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, колоквіум, письмове тестування, творче завдання.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: залік.

### Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	5	5	10	20		

### Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	10	10	15	15		

### Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	6	30	6	30
Творче завдання	1	20	1	20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
<b>Разом</b>		<b>100</b>		<b>100</b>

### **Критерії оцінювання модульної контрольної роботи**

Мінімальний поріг для допуску до модульної контрольної роботи становить 10 балів. Модульна контрольна робота передбачає виконання чотирьох завдань у письмовій формі.

Перше завдання репродуктивного типу: охарактеризувати, з'ясувати особливості, функції тощо об'єкта. Покликане оцінити знання з тематичної проблематики відповідного модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на семінарських заняттях. Залежно від обсягу, послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, перше запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 10 балів.

Друге завдання описово-аналітичного характеру має на меті оцінити розуміння загальних основ риторики, теорії і практики підготовки усних публічних виступів і текстів публічних промов для різних сфер діяльності. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, друге запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 15 балів.

Третє завдання модульної контрольної роботи має творчо-аналітичний характер: довести, висловити власну думку щодо... Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків студента з визначеної проблематики, третє запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 20 балів.

Четверте завдання «Виконати тест» : пропонується 5 тестових завдань, які максимально можуть бути оцінені у 5 балів.

### **Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю**

Відповідно до *«Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті»* (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

**оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:**

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

**оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:**

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

**оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:**

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;

- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;

- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

**оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:**

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;

- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

**оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:**

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

**оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:**

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

**оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту заочної форми навчання, який:**

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

**Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами**

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

## 6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

### 6.1. Зміст навчальної дисципліни

#### МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПОЛІТИЧНОЇ РИТОРИКИ

##### Тема 1. Політична риторика як мистецтво, наука і навчальна дисципліна

Визначення риторики від давнини до сучасності. Риторика – наука про ораторське мистецтво, про способи переконання та ефективні форми впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей. Риторика й ораторське мистецтво. Місце риторики серед інших наук. Предмет, завдання і структура курсу. Література до курсу. Категорії риторики: етос, пафос, логос.

Риторична формула: закони управління мисленнєво-мовленнєвою діяльністю. Сутність і зміст риторичних законів як системи: • концептуальний; • моделювання аудиторії; • стратегічний; • тактичний; • мовленнєвий; • ефективної комунікації; • системно-аналітичний.

Основні роди і види (жанри) красномовства. Професійна риторика. Риторика і державне життя. Лідер суспільства як ритор і оратор. Співвідношення понять і термінів: політична риторика, політична лінгвістика, політичний дискурс, public discourse. Публічна ораторська мова. Політична публіцистика.

##### Тема 2. Основні етапи зародження й розвитку риторики в історії людства

Розвиток риторики в античності — однієї з семи вільних наук. Антична полісна демократія – основна суспільно-політична передумова розквіту ораторського мистецтва в стародавній Греції. Логографи – перші вчителі риторики. Видатні давньогрецькі оратори: Лісій, Горгій, Ісократ. Софісти, їх вплив на риторичне мистецтво. Демосфен, Сократ, Платон та інші давньогрецькі оратори. "Риторика" Аристотеля як ґрунтовний підручник з красномовства. Розвиток риторики у стародавньому Римі. Цицерон як один з найвидатніших ораторів світу і як теоретик красномовства. Загальна характеристика ораторського мистецтва в період Середньовіччя, Відродження і модерну.

Неориторика в розвинених країнах Заходу. Сучасні риторичні школи. Риторичні портрети ораторів від давнини до сучасності. Сучасні постаті ораторів.

Історія вітчизняної риторики. Словесна культура Київської Русі. Риторизм у мовотворчості І.Вишенського, Г. Сковороди. Роль красномовства в житті українського козацтва. Курс риторики в Києво-Могилянській академії. Риторична спадщина Ф. Прокоповича. Особливості українського ораторства XIX – XX століть. Радянська риторика першої половини XX століття, образ радянського ратора-лідера. Генезис радянської політичної символіки. Риторика Леніна. Риторика Сталіна. Радянська риторика другої половини XX століття. Методи державної пропаганди. Квазіполеміка і ритуали.

Популярні промовці сучасного українського парламенту.

##### Тема 3. Алгоритм підготовки та написання публічного виступу

Поняття публічної промови. Інвенція як розділ класичної риторики. Цільова установка оратора: поінформувати (навчити), переконати, заохотити, розважити, самопрезентувати. Процес і способи розробки концепції. Конструювання меседжу промови.

Вибір теми. Чинники успіху теми (основні інтереси аудиторії, групові інтереси аудиторії, актуальні інтереси аудиторії, конкретні інтереси аудиторії, новизна теми,

конфлікт). Складання плану (простий, складний, цитатний). Робота з джерелами, з допоміжним матеріалом. Техніка роботи з джерелами (промови колишніх ораторів, книги, архіви, бібліотеки, інтерв'ю з фахівцями, Інтернет, повідомлення інформаційних агентств, спеціалізовані бази даних, довідники і т.д.). Допоміжний матеріал: визначення, факти, приклади, статистика, наочність.

Використання засобів переконання відповідно до сфери мовлення. Підготовка схем, діаграм і включення елементів презентації. Етапи роботи з текстом: класифікація, актуалізація, аргументація, поставлення питань.

Психологічні та соціологічні засади підготовки публічних виступів. Увага, пам'ять, інтерес, рівні сприйняття інформації як психологічні чинники та їх урахування при написанні та виголошенні промови.

#### **Тема 4. Універсальна композиційна схема усної промови**

Композиція промови та її диспозиційна логіка. Головні структурні частини композиції промови: вступ, головна частина (пропозиція, поділ, виклад, аргументація, спростування), закінчення (узагальнення, спонування). Функції вступу та його різновиди: звичайний, з ораторською пересторогою, *ex abrupto*. Інтригування у вступі та його різновиди. Стратегії композиціонування вступної частини в залежності від психологічної налаштованості аудиторії. Ораторські прийоми захоплення уваги у вступі: прийом співпереживання, прийом парадоксальної ситуації, постановка проблемного питання, апеляції (до безпосередніх інтересів слухачів, до подій, часу, місця, до авторитету), гумористична ремарка.

Основні моделі викладу теми в головній частині промови: лінійна («ав ово») за допомогою історичного методу та «in medias res» - методами стадійним та концентричним. Основні композиційно-мовні конструкції викладу теми: розповідь, опис, пояснення, аргументація, спростування. Основні поняття і закони диспозиції. Основні логічні форми викладу: аналіз, синтез, порівняння, розрізнення, індукція, дедукція, аналогія.

Логічні закони аргументації: тотожності, суперечності, виключення третього, достатньої підстави. Логічні помилки. Аналогічна аргументація. Послідовність аргументації. Схеми маркування: конвергенція, зчеплення, градація, фальш-очікування.

Демонстрація. Типи висновків та доцільність їх застосування. Способи розташування аргументів та їх класифікація. Способи спростування: софістичний та діалектичний. Правила спростування.

Заклучна частина: типи її побудови. Рекапітуляція та узагальнення як структурні частини закінчення. Функції та типи закінчення: елегантний фінал, доцільний підсумковий фінал. Активізація мисленнєвої та почуттєво-емоційної діяльності аудиторії.

#### **Тема 5. Взаємодія оратора та аудиторії**

Поняття, межі та функції публічного виступу. Учасники виступу. Закон моделювання аудиторії. Сутність та проблеми взаємодії оратора та аудиторії. Ознаки аудиторії, їх урахування в організації взаємодії оратора та аудиторії.

Прогнозування соціально-психологічних ознак. Соціологічні чинники забезпечення ефективного мовленнєвого впливу: вік, стать, професія, мова, віросповідання, місце проживання, національна приналежність тощо. Стратегічний закон. Системна побудова оратором стратегії впливу на аудиторію. Об'єктивні перешкоди контакту оратора та аудиторії та їх урахування в організації аудиторії.

Стратегія і тактика оратора та їх структура. Тактика оратора: принципи, способи, прийоми. Психологічні аспекти впливу. Цільова установка оратора. Завдання та надзавдання.

Ораторські техніки впливу на аудиторію. Аргументаційні техніки, ораторські засоби, підготування «імпровізацій» та вихід з неочікуваних ситуацій. Художні та звукові техніки в риториці. Маніпулятивні техніки. Інтимізація текстового матеріалу до комунікативних потреб аудиторії. Технології НЛП в моделюванні політичних промов. Застосування технологій НЛП в риториці. «Мовленнєвий» театр та імпровізації. Відпрацьовування створеної промови.

### **Тема 6. Меморія та акція**

Меморія: загальна характеристика. Природні закони запам'ятовування: концентрація (враження), повторення, асоціація. Техніка запам'ятовування дат, імен, послідовності викладу змісту промови. Прийоми мнемотехніки: кодування фразою, кодування азбукою цифр.

Акція. Контакт між оратором і аудиторією. Ораторський шок. Стреси й стресори оратора. Полемічна майстерність оратора. Закон ефективної комунікації. Система дій з метою встановлення і збереження контакту. Невербальна комунікація. Особливості вербального і невербального впливу та ефективність спілкування.

Зовнішня культура оратора. Вигляд оратора. Імідж оратора. Шарм оратора. Вихід до слухачів. Погляд оратора. Жестикуляція. Механічні, ілюстративні та емоційні жести. Голос. Техніка дихання і техніка мовлення. Артикуляція. Дикція. Темп. Тембр. Паузи (дихальні, логічні, психологічні). Інтонія. Акустика. Місце промови.

Системно-аналітичний закон. Аналіз якості та ефективності продукту мисленнєво-мовленнєвої діяльності. Самоаналіз (рефлексія), аналіз інших виступів. Планування і прогнозування ораторської діяльності. Ефективність та впливовість виступу оратора.

### **Тема 7. Діалогічна та конфронтаційна риторика (еристика)**

Техніка проведення діалогу. Різновиди бесіди. Типи співрозмовників. Діалог як риторичний дискурс. З історії риторики діалогу: сократівська майєвтика та іронія як спосіб знаходження істини у процесі діалогу.

Проблема активного слухання. Види слухання: поверхнєве, логічне, співпереживання. Типи діалогу: формальний, ігровий, діловий, духовний. Поняття інсайту у діалозі.

Риторика як еристика: мистецтво суперечки. Еристика: виток та еволюція поняття. Суперечка та її види. Прояснення понять “суперечка”, “дискусія”, “дискурс”, “полеміка”. Основні ознаки суперечки: доказовість та переконливість. Передумови її виникнення. Теза або тема дискусії. Типологія дискусії. Вимоги до тези та антитези. Поділ суперечок за цілями учасників та їх мотивами. Помилки у тезі. Помилки в доказах. Помилки у “зв'язку” між аргументами і тезисом.

Стратегія суперечки. Пропонент та опонент. Тактика суперечки. Найбільш поширені прийоми ведення суперечки. Некоректні прийоми суперечки. Коректні та некоректні доводи. Загальні вимоги до суперечки.

Діалектика. Загальні рекомендації, виконання яких сприяє підвищенню ефективності суперечки. Суперечка на публіці. Суперечка в ефірі. Некоректні способи ведення суперечки: підміна тези, ставка на сором, обструкція та ін. В. Шейнов: “12 сучасних правил переконання”. Гра на людських потребах – популярна маніпуляція для переконання опонента. “Трикутник потреб” А. Маслоу. Приклади маніпуляцій на потребах у сучасних дискусивних дискурсах риторики.

«Оксфордські» дебати: практика підготовки та проведення.

## Модуль 2. ПРОМОВА ЯК ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП

### Тема 8. Політична мова

Мова, види мови і форми спілкування. Підданський і цивільний образ мови (стереотип спілкування). Класифікація жанрів політичної риторики за фактурою мови. Класифікація жанрів політичної риторики по суб'єкту промови: президентська, парламентська, урядова (управлінська), мова публічного діяча (лідерська). Класифікація жанрів політичної риторики по об'єкту мови.

Риторичні і нериторичні стратегії переконання. Особливості композиції політичної мови, аргументація політичного характеру. Види політичної мови: виступ (доповідь), агітаційна мова, дипломатична мова, військово-патріотична мова, мова на мітингу. Виголошування політичної промови. Вербальні і невербальні аспекти політичної мови. Риторичний аналіз.

Політичний оратор: особа, персоніфікація, образ. Особа оратора як частина комунікаційного простору. Профіль особи і імідж оратора. Індивідуальний стиль. Позиція і образ політичного оратора. Зв'язок оратора і аудиторії. Умови приєднання аудиторії до позиції оратора. Ресурси оратора. Мовний паспорт оратора. Етика публічного виступу.

### Тема 9. Парламентська риторика

Парламентська риторика — головна сфера політичного красномовства. Значення парламентської риторики. Жанри парламентської мови: офіційний депутатський запит, репліка, запитання, інформація, дискусійне виступ. Дебати.

Особисті якості оратора. Відповідальність оратора-політика. Риторичний канон в політичному виступі. Адресат політичної мови: мікро-, мезо- і макрорівень. Культура парламентської мови. Мовні ролі і мовні цілі парламентарів. Мовні чекання різних груп слухачів і мовна орієнтація оратора. Взаємодія оратора і аудиторії.

Дедуктивний і індуктивний методи аргументації. Реакція оратора на миттєві зміни мовної ситуації. Знання основних ораторів — однодумців і опонентів. Уміння наступати і захищатися. Атака преси і телебачення. Мовні засоби парламентського оратора: стежки, мовні фігури і фразеологізми. Політична оцінна лексика: евфемізми, дісфемізми і ярлики. Однозначність, багатозначність і безповоротність політичних висловів. Ціна мовної помилки. Ефектна подача ідей. Пожвавлення старих істин. Емоції в парламентській мові. Партійна риторика. Опозиція. Риторичні функції «ярликів». Популяризація рішень. Лобювання.

### Тема 10. Промова публічного діяча

Президентська риторика. Сучасний публічний діяч, поняття харизми. Президент як стилеутворююча фігура національного політичного дискурсу. Жанри президентської риторики (програмна промова, дебати, інавгураційна промова, кризова мова, послання Верховні Раді і т.д.). Проблема авторства, спічрайтери.

### Тема 11. Особливості елоквенції в політичній риторичі

Система з трьох головних складових риторичної майстерності політичного оратора — логосу, пафосу та етосу. Політична етика як практики вироблення моральних суджень щодо політичних дій і вивчення цих практик. Політика відповідальності і політика переконання. Сучасні дослідження у галузі політичного етосу. Критерії етичних меж політичного дискурсу.

Слововживання. Метафори, міфи, символи, ідеологеми, ярлики. Якість слога. Авторський склад. Вузьке і широке розуміння стилю; роль стилю в політиці. Вимога ясності; вимога краси складу.

Засоби виразності, що застосовуються в політичній риторичі. Найпоширеніші фігури: фігури додатка, зменшення, повтори, ампліфікація і ін. Політична метафора: плюси і мінуси. Іронія в публічній ораторській мові.

Гарний стиль висловлювання як засіб привернення уваги слухачів. Загальні ознаки мовної культури оратора: правильність і багатство мови; стислість, ясність і точність, емоційність. Необхідність утримуватися від зловживання запозиченими словами й термінами, пояснювати їх значення слухачам.

Рекомендації щодо мовного самовдосконалення: спостереження за власною мовою і мовою інших людей; самостійний аналіз “секретів” ефективного мовного вираження і впливу. Робота, спрямована на збагачення словникового запасу: читання творів авторитетних авторів, прослуховування й аналіз мови кваліфікованих ораторів. Робота зі словниками.

## **Тема 12. Передвиборна кампанія**

Структура передвиборної кампанії, основні жанри (політична листівка, біографія кандидата, гасла, маніфести і політичні програми). Передвиборні мови: стратегія і тактика. Що таке імідж? Самовизначення: хто я? Грані загального іміджу — приватні іміджі і їх демонстрація. Опора на реальні властивості кандидата. Дослідження і формування суспільної думки. Нейтралізація дій суперників.

Риторика гасел. Мовна мета передвиборних гасел. Запити виборців. Обіцянки, їх обґрунтування і виконання. Гарантії виконання обіцянок. Аналіз гасел опонентів. Звинувачення в демагогії, владололюбство, непрофесіоналізмі і відповідь на них.

Зустріч з виборцями. Теле- і радіориторика. Агітаційна мова — стрижень електоральної риторики. Вивчення аудиторії. Група підтримки. Виступ в полярно орієнтованій аудиторії. Провокаційні питання, репліки і записки і відповідь на них. Ставка на позитив. Пошук не ворогів, а друзів. Мова на телебаченні і радіо. Інтерв'ю. Теле- і радіодебати.

Мітингова мова. Політико-культурні і соціально-психологічні функції мітингу. Схожість і відмінність мовної ситуації, аудиторії і риторичних засобів парламентських і мітингових виступів. Переконалива мова, її соціально-психологічні властивості, сфера застосування риторичних параметрів.

Психологічне самоналаштування оратора перед мітингом. Постановка мети і визначення засобів виступу на мітингу. Дослідження аудиторії. Межі очікуваного ефекту. Передбачення оратором власних психологічних реакцій і методи їх попередньої і подальшої корекції.

Мовні засоби мітингового оратора. Стиль і лексика мітингової мови. Адресат: аудиторія, односторонні і опоненти. Робота на публіку. Виступ в явній і прихованій в'язці. Психологічний тиск. Провокаційні питання і репліки, їх оцінка і нейтралізація. Специфіка мітингової полеміки.

Основні межі масової психології. Психологія натовпу. Емоції і розум масових зборів. Ефект “психологічного їжака”. Поведінкові і світоглядні стереотипи масової свідомості. Охлократія. Оратор і натовп.

#### 4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Денна форма						Заочна форма				
	усього	у тому числі					усього	у тому числі			
	л	п	лаб	інд.	с.р.		л	п	лаб	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7					
<b>Модуль 1. Загальні основи політичної риторики</b>											
Тема 1. Політична риторика як мистецтво, наука і навчальна дисципліна	8	2	2			4	8	2			6
Тема 2. Основні етапи зародження і розвитку риторики в історії людства	10	2	2			6	6				6
Тема 3. Алгоритм підготування та написання публічного виступу	8	2	2			4	8				8
Тема 4. Універсальна композиційна схема усної промови	10	4	2			4	10	2	2		6
Тема 5. Взаємодія оратора та аудиторії	8	2	2			4	10	2			8
Тема 6. Меморія та акція	10	2	2			6	8				8
Тема 7. Діалогічна та конфронтаційна риторика (еристика)	12	2	4			6	10	2			8
<b>Разом за модулем 1</b>	<b>66</b>	<b>16</b>	<b>16</b>			<b>34</b>	<b>60</b>	<b>8</b>	<b>2</b>		<b>50</b>
<b>Модуль 2. Промова як публічний виступ</b>											
Тема 8. Політична мова	10	4	2			4	12	2			10
Тема 9. Парламентська риторика	12	4	2			6	12				12
Тема 10. Промова публічного діяча	12	4	2			6	12	2			10
Тема 11. Особливості елоквенції в політичній риториці	10	2	2			6	10	2			8
Тема 12. Передвиборна кампанія	10	4	2			4	14		2		12
<b>Разом за модулем 2</b>	<b>54</b>	<b>18</b>	<b>10</b>			<b>26</b>	<b>60</b>	<b>6</b>	<b>2</b>		<b>52</b>
<b>Усього годин</b>	<b>120</b>	<b>34</b>	<b>26</b>			<b>60</b>	<b>120</b>	<b>14</b>	<b>4</b>		<b>102</b>

### 6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Політична риторика як мистецтво, наука і навчальна дисципліна	2	
2	Тема 2. Основні етапи зародження і розвитку риторики в історії людства	2	
3	Тема 3. Алгоритм підготування та написання публічного виступу	2	
4	Тема 4. Універсальна композиційна схема усної промови	2	2
5	Тема 5. Взаємодія оратора та аудиторії	2	
6	Тема 6. Меморія та акція	2	
7	Тема 7. Діалогічна та конфронтаційна риторика (еристика)	4	
8	Тема 8. Політична мова	2	
9	Тема 9. Парламентська риторика	2	
10	Тема 10. Промова публічного діяча	2	
11	Тема 11. Особливості елоквенції в політичній риторичі	4	
12	Тема 12. Передвиборна кампанія		2
	<b>Разом</b>	<b>26</b>	<b>4</b>

### 6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Політична риторика як мистецтво, наука і навчальна дисципліна	4	6
2	Тема 2. Основні етапи зародження і розвитку риторики в історії людства	6	6
3	Тема 3. Алгоритм підготування та написання публічного виступу	4	8
4	Тема 4. Універсальна композиційна схема усної промови	4	6
5	Тема 5. Взаємодія оратора та аудиторії	4	8
6	Тема 6. Меморія та акція	6	8
7	Тема 7. Діалогічна та конфронтаційна риторика (еристика)	6	8
8	Тема 8. Політична мова	4	10
9	Тема 9. Парламентська риторика	6	12
10	Тема 10. Промова публічного діяча	6	10
11	Тема 11. Особливості елоквенції в політичній риторичі	6	8
12	Тема 12. Передвиборна кампанія	4	12
	<b>Разом</b>	<b>60</b>	<b>102</b>

## 7. Індивідуальні завдання

*Індивідуальна робота* студента з курсу «Політична риторика» оцінюється за 20-ти бальною системою та включає наступні завдання:

- **перший модульний контроль:** Підготувати виступ за однією з запропонованих тем промов.
- **другий модульний контроль:** “Творча робота: створити агітаційну промову за обраний вами фах, про престиж та перспективи вашої майбутньої професії”.

### Модульний контроль 1.

#### Теми для підготовки промови:

1. Професійна етика студента.
2. Легалізація цивільної зброї: «За» і «Проти».
3. Різні професійні можливості жінок і чоловіків: факт чи дискримінація?
4. Вчитися ніколи не пізно.
5. Проблема смертної кари.
6. Дитяча злочинність «по-дорослому».
7. Легалізація марихуани.
8. Злочинність на телеекранах – зворотна сторона свободи.
9. Свобода чи уседозволеність?
10. Реклама – рушій прогресу чи маніпуляція свідомістю?
11. Безсмертя – найдорожчий дар чи прокляття?
12. Тероризм – злочин чи покарання?
13. Які книги мають читати школярі?
14. Участь у політиці – обов’язок громадянина чи вільний вибір?
15. Конформізм чи індивідуалізм?
16. Яким має бути українське кіно?
17. «Імунітет» народного депутата.
18. Що значить бути модним?
19. Ваше ставлення до мисливства.
20. Сім’я чи кар’єра.
21. Культ гарного тіла. Небезпечна гра.
22. Батьки і діти.

Обравши з переліку індивідуальну тему доповіді, потрібно написати повний текст виступу за певним планом. Окремо треба виділити вступ, основну частину й висновки промови. В кінці роботи необхідно подати список використаних джерел.

Після основного тексту доповіді обов’язково з нової сторінки треба подати короткі тези, користуючись якими ви зможете виголосити промову на обрану тему.

### Модульний контроль 2.

#### “Творча робота: створити агітаційну промову за обраний вами фах, про престиж та перспективи вашої майбутньої професії”

Метою цього завдання є вдосконалювати ораторські знання, підвищувати рівень комунікативної грамотності, виробляти навички культури спілкування, прищеплювати вміння зрозуміло і точно висловлювати свої думки. Виконуючи це завдання, потрібно:

- скласти текст агітаційної промови;
- виступити з цією промовою перед аудиторією.

## 7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

### Основна література

1. Абрамович С. Д., Чикарькова М. Ю. Риторика: Навч. посібник. Львів: Світ. 2001. 240 с.
2. Білавич Г. Основи риторики і красномовства. Навчально-методичний посібник. ІваноФранківськ, 2020. 211 с. URL: [http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8878/1/білавич%20г.\\_основи%20ораторського%20мистецтва%20%282%29.pdf](http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8878/1/білавич%20г._основи%20ораторського%20мистецтва%20%282%29.pdf)
3. Борг Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Фабула, 2019. 304 с.
4. Колінько М.В. Риторика для політологів: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти. Київ: ФОП Халіков Р.Х., 2022. 127 с. URL: [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41484/1/Kolinko\\_Rhetoric\\_IFF\\_2022.pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41484/1/Kolinko_Rhetoric_IFF_2022.pdf)
5. Конівіцька Т.Я. Підготовка до публічного виступу: практичний посібник для студентів-психологів. Львів, ЛДУ ДЖД. 2019. 133 с. <http://dspace.ldubgd.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/7132>
6. Кушнір Р. О. Великий оратор, або як говорити так, щоб Вам аплодувати стоячи. Дрогобич: Коло, 2013. 258 с. URL: [https://shron1.chtyvo.org.ua/Kushnir\\_Roman/Velykyi\\_orator\\_abo\\_iak\\_hovoryty\\_tak\\_schob\\_Vam\\_aploduvaly\\_stoiachy.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Kushnir_Roman/Velykyi_orator_abo_iak_hovoryty_tak_schob_Vam_aploduvaly_stoiachy.pdf)
7. Макович Х. Я., Вербицька Л. О., Капітан Н. О. Словник термінів і понять з риторики. Львів, 2016. 140 с. URL: <http://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/3431/1/Риторичний%20словник.pdf>
8. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: Навч. посіб. 2-ге вид. К.: Вища школа. 2006. 311 с.
9. Риторика: навч. посібн. (упор. Т.К. Ісаєнко, А.В. Лисенко). Полтава: ПолтНТУ, 2019. 247с.
10. Теслюк В.М. Основи красномовства: навчальний посібник. Київ: Видавництво ЛіраК, 2020. 524 с.

### Допоміжна

11. Андерсон К. Успішні виступи на TED. Рецепти найкращих спікерів; 2-ге вид. Київ: Наш формат. 2017. 256 с.
12. Вандашев В.М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібник.К., 2003.
13. Гандапас Р. І. Камасутра для оратора. Десять розділів про те, як перетворити публічний виступ на втіху. Дніпро: Моноліт, 2017. 272 с.
14. Гаркуша І. В. Тренінг як інтерактивний засіб формування риторичних умінь рекламистів у процесі фахової підготовки. *Держава та регіони*. Серія: Соціальні комунікації. 2015. № 1 (21). С. 103–107.
15. Гончарова О.М. Античне красномовство як феномен європейської культури: монографія. К.: НАКККіМ, 2013. 408 с.
16. Гончарова О.М. Ораторське мистецтво: особливості становлення. *Культура України*. 2010. Випуск 31.
17. Грицаєнко Л.М. Основи красномовства: навчальний посібник. К: КНУТД, 2013. 244 с.
18. Денисюк А.В. Політичний спічрайтинг як особлива PR-технологія. URL: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=16&cad=rja&uact>  
[st](https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=16&cad=rja&uact)
19. Залюбівська О. Б. Інтерактивна технологія формування риторичної культури майбутніх викладачів вищої школи. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2018. № 5. С. 105–113.
20. Іржі О. Мистецтво говорити. К.: Основа, 2000. 376 с.

21. Ісайкіна О.Д. Спічрайтинг як базова технологія політичного піару. *Соціум. Документ. Комунікація*. Вип. 2. 2016. С. 177-188.
22. Карнегі Д. Як виробляти у собі впевненість і впливати на людей, виступаючи прилюдно. Харків: Промінь, 2007. 560 с. URL: [https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2017/Karnegi\\_2007\\_560.pdf](https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2017/Karnegi_2007_560.pdf)
23. Ковалинська І. В. Невербальна комунікація. К.: Вид-во «Освіта України», 2014. 289 с. URL: [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4631/1/I\\_Kovalynska\\_NC\\_GI.pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4631/1/I_Kovalynska_NC_GI.pdf)
24. Колінько М. В. Міжкультурна комунікація: топологічний вимір: монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 344 с.
25. Колотілова Н. Логіка і риторика: ретроспектива взаємозв'язку: монографія К: Центр навчальної літератури, 2019. 272 с.
26. Комаха Л. Г. Логічні засади аргументації у філософському знанні: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 360 с.
27. Короленко, Є.О., Швець, І.Г. Комунікативні здібності в роботі івент-менеджера. *Питання культурології*. 2020. № 36. С. 219-227.
28. Куньч З. Українська риторика: історія становлення і розвитку: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2011. 248 с.
29. Місяць Н. Психологічна природа мовленнєвого маніпулювання. URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova9/subor/Misiats.pdf>
30. Нечаєнко Т.В. Зміст і функції ораторського мистецтва в сучасному суспільстві. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2018. № 40. С. 378-385.
31. Нищета В. Риторика: навч.посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 220 с.
32. Новак О. М. Імпровізація у публічних виступах. URL: <https://kumlk.kpi.ua/node/1814>
33. Ораторське мистецтво: навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. юрид. спец. 2-ге вид-ня / За ред. професора Н.П. Осипової. Харків: Одиссей, 2006. 144 с.
34. Ораторське мистецтво: Навч.-метод. посібник. Авт.-уклад. Плотницька І. М., Левченко О. П. та ін. 2-ге вид. К.: НАДУ, 2011. 128 с.
35. Основи ораторського мистецтва: навчальний посібник / уклад. Т. В. Сіроштан, С. І. Єрмоленко, З. О. Митяй. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2020. 89 с.
36. П'ять промов, які змінили Україну. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/04/8/7104810/>
37. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія / за ред. О. А. Кучерук. Київ: КНТ, 2016. 258 с.
38. Переломова О. С. Риторика і комунікативні девіації. Риторика: теоретичні та практичні аспекти комунікації: монографія / відп. ред. В. М. Вандишев. Суми: СумДУ, 2015. С. 21–26.
39. Препотенська М. П. Риторика. 10 ключових тем. Навчальний посібник. К.: Фірма «ІНКОС», 2011. 252 с.
40. Риторика загальна та судова: Навч. пос. / Абрамович С. Д., Молдован В. В., Чикарькова М. Ю. К.: Юрінком Інтер, 2002. 416 с.
41. Риторика: навчально-методичний посібник з курсів «Основи риторики» та «Професійна риторика» / укл. Гузенко І. І. Львів, 2014. 328 с.
42. Різдяний Ю.В. Теорія риторики. К.: Дніпро, 2006. 512 с.
43. Роум Д. Говори та показуй. Мистецтво створювати надзвичайні презентації. Харків: Віват, 2017. 272 с.
44. Степура А. WOW-виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оратора. Дніпро: Моноліт, 2018. 304 с. URL: <https://kniga.biz.ua/pdf/11266-WOW-vystup.pdf>
45. Степура А. Структура публічного виступу. Майстерня лева. URL : <https://masterlev.com.ua/struktura-publichnogo-vistupu/>

46. Титаренко М. Комунікація від нуля. Есеї для Мані. Львів : Вид-во Старого Лева, 2019. 232 с.
47. Феррацці К. Ніколи не їжте наодинці та інші секрети успіху завдяки широкому колу знайомств. Харків. 2018. 350 с.
48. Флемінг К. Говорити легко та невимушено. Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 240 с.
49. Фоміна Е. О., Лобачева О. И. Спінрайтинг як засіб політичного піару. URL: <http://www.sibac.info/sites/default/files/conf/file/stud>
50. Communication. English Oxford Living Dictionaries. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/communication>.
51. Connolly J. The State of Speech. Rhetoric and Political Thought in Ancient Rome. URL: [http://www.orator.biz/?full=1&s=39&d\\_id=118](http://www.orator.biz/?full=1&s=39&d_id=118).
52. Iversen L. L. Controversial Issues and the Rhetoric of Common Values. MF Norwegian School of Theology, Religion and Society. Oslo, Norway, 2020. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mPQ6jUDs9W0J:https://www.mdpi.com/2077-1444/11/10/528/pdf+&cd=2&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b-d>.
53. Joshi V. V., Patel N. D., Rehan M., et al. Mysterious Mechanisms of Memory Formation: Are the Answers Hidden in Synapses? Cureus. 2019. Vol. 11(9). URL: <https://www-cureus-com.translate.goog/articles/22560-mysteriousmechanisms-of-memory-formation-are-the-answers-hidden-in-synapses?>